

फोहोरमैला व्यवस्थापनमा धनकुटा नगरपालिकाले गरेका केही कार्यक्रमहरू

क्र.सं.	कामको विवरण	फोटोहरू
१	घरघरमा फोहोर छुट्याई कुहिने फोहोर समुदायबाट आफै व्यवस्थापन	
२.	नकुहिने फोहोर मात्र संकलन . ३ वटा ट्याक्टर संचालन.	
३	संकलित फोहोरलाई निजी क्षेत्र परिचालन गरि विक्री ९ जना प्रत्यक्ष रोजगारी र वार्षिक १५ लाखको कारोबार भएको ।	
४.	संकलित फोहोर मध्ये बांकी . करिव ३४ ८ मात्र. व्यवस्थित ल्यान्डफिलमा पुरेर पार्क बनाईएको ।	
५.	विभिन्न निकाय तथा ब्यक्तित्वहरुबाट अवलोकन	

फोहोर व्यवस्थापन चुनौती

धनकुटा (कास)- सहरोन्मुख क्षेत्रमा शिक्षा, स्वास्थ्य, खानेपानी, विजुली र मोटरवाटोलगायत पूर्वाधार निर्माणमा विप्रेषण पहल र लगानी गरिदै आए पनि फोहोरमैला व्यवस्थापनबारे उचित चासो दिएको पाइँदैन। उचित विस्थापन केन्द्रको व्यवस्था नभएकाले जनसंख्याको चापसँगै बढ्दो फोहोरमैला र ढलनिकासको अस्तव्यस्तता टाउको दुखाइको विषय बन्दै गएको छ।

सुविधाको खोजीमा दुर्गम क्षेत्रबाट सहरोन्मुख क्षेत्रमा बसाइँ सर्ने क्रम बढेसँगै फोहोरको मात्रा बढ्दो छ। धनकुटाको पाखिवास बजारका स्थानीयले फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्रका लागि लिएको ५ रोपनी जग्गा पहुँचमार्ग र पूर्वाधार अभावमा प्रयोगमा आउन सकेको छैन। जसले गर्दा बजारबाट निस्कने फोहोर सडक छेउमै फाल्नुपर्ने बाध्यता छ।

फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र निर्माणका लागि जग्गा खरिद, पहुँच मार्ग र पूर्वाधार निर्माणका साथै फोहोर ढुवानीका लागि सवारी खरिद गर्न नसकिएको पूर्ववाक्सि अध्यक्ष डागमकुमार राईले बताए। परेवादिन गाविसको सिंधुवा बजारका लागि फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण गर्न ४० रोपनी जग्गा जुटेको छ तर पूर्वाधार निर्माणमा लाग्ने खर्च

जुटाउने माध्यम नभएपछि प्रयोगमा आउन नसकेको स्थानीय अर्जुन धिमिरेले बताए।

पाखिवास र सिंधुवा त केही उदाहरणमात्र हुन्, धनकुटाका प्रायः नगर तथा सहरोन्मुख राजारानी, डाँडाबजार, भेडेटार, मूलघाट, जोरपाटीलगायतका स्थानमा फोहोरमैला र ढलनिकासको व्यवस्थापन चुनौतीको विषय बनेको छ। उचित व्यवस्थापन केन्द्रको अभावमा जथाभावी फालिने फोहोर र खोलमा मिसाइने ढलबाट उत्पन्न दुष्गन्ध पानीका मूहान र वातावरणमा देखिने गरेको छ।

फोहोरलाई मोहरमा परिणत धनकुटा नगरपालिकाले फोहोरलाई मोहरमा परिणत गर्ने उद्देश्यसहित आम्दानी लिन थालेको छ। नगरपालिकाले कचिडेमा करिब ४ करोड रुपैयाँको लागतमा फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण गरी अस्पतालजन्म फोहोर, मृत जीवजन्तु, मानव शौचालय, प्लास्टिक र धातुजन्म फोहोरलाई छुट्टयाएर विक्री गर्न थालेको हो। नगरबाट संकलित गले फोहोरलाई एरोविक कम्पोस्टिड गर्न गरिएको छ भने प्लास्टिक र धातुका सामग्री छानेर २ देखि १२ रुपैयाँसम्ममा विक्री गर्ने गरिएको धनकुटा नगरपालिका वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनालले बताए।

धनकुटाको सल्लेरोमा निर्मित फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र। यहाँ व्याज्ने फोहोर छानेर विक्री गर्ने गरिएको छ।

तस्विर : विनोद/कान्तिपुर

धनकुटाको नमुना व्यवस्थापन

विनोद धिमिरे

धनकुटा- अरुतिर फोहोरले बजार दुर्गन्धित हुने क्रम बढिरहेका बेला धनकुटा नगर क्षेत्रमा भने समस्या समाधान भएको छ। सश्रीय मामिला तथा स्थानीय विकास मन्त्रालयबाट प्राप्त जग्गा कोष र आन्तरिक स्रोतको तीन करोड लागतमा निर्मित फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र निर्माण भएर चार वर्षअघि नै सञ्चालनमा आइसकेको छ।

३० रोपनी क्षेत्रफलको केन्द्रले नगरको फोहोर ३० वर्षसम्म धान्न सक्ने वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनालले बताए। 'यो केन्द्र मिथेन ग्यास उत्सर्जनरहित पनि छ।' उनले भने। सदरमुकाम

धनकुटा र हिले बजारबाट दैनिक १३ मेट्रिक टन फोहोर जम्मा हुन्छ। नगरपालिकाले मृत जीवजन्तु, मानव शौचालय तथा घरबाट निस्कने गले फोहोरलाई एरोविक कम्पोस्टिड गरेर प्रल बनाउँछ।

अस्पतालबाट निस्कने कागज, काँच, प्लास्टिक र धातुजन्म फोहोर छुट्टयाएर विक्री गर्दै आएको छ। केन्द्रमा ३७ प्रतिशत गले फोहोर संकलन हुन्छ। यस्तै, २४ प्रतिशत रबर, १२ प्रतिशत कपडा, १० प्रतिशत प्लास्टिक, आठ प्रतिशत कागज र चार प्रतिशत पुराना निर्माण सामग्रीका साथै टिन, फलाम र विद्युतीय सामग्रीजन्म फोहोर जम्मा हुन्छ। उक्त फोहोर छानेर स्थानीय व्यापारीमाफत विक्री गर्दै आएको छ।

गोरखापत्र २०७२ श्रावण १५ गते

फोहोर फाल्ने स्थल पनि पर्यटकीय क्षेत्र बन्दै !

• धनकुटा समाचारकर्ता

धनकुटा, साउन १४ गते। उचित व्यवस्थापन र विकल्प नभएको फोहोरबाट फोहोर त छँदै छ, फोहोर फाल्ने ठाउँ डोभ्रुवा नहरको पट्टीको स्थल बन्नसक्छ भने उदाहरण प्रस्तुत भएको छ- धनकुटा नगरपालिकामा। फोहोर बन्न परेपछि ब्रयोनेट पदार्थ फालिने गरी आर्कषक रूपमा फूलबारी र अन्य हरियाली बगैँचाको निर्माण गरिएपछि धनकुटा नगरपालिकाले नयाँपल्लोमा ल्याइएको धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ३ स्थित सल्लेरो जग्गासिँधुवाको डोभ्रुवा नहर अर्हिले पट्टीको स्थलका रूपमा स्थापित हुन थालेको हो।

उ। धनकुटा स्थित धनकुटा नगरपालिकाको निर्मित अन्वयकेन्द्रमा नकलिनै फोहोर निकाले व्यवस्थापनको कार्य २० हजार वर्षको लागि गर्नेको छ।

धनकुटा अर्हिले नेपाल सरकारका उपप्रधान अर्हिलेनेहरूअर्हिलेने नेपाल सरकारका पत्रि र विद्यालयका सल्लेरो जग्गासिँधुवाको डोभ्रुवा नहर अर्हिलेने पट्टीको स्थलका रूपमा स्थापित हुन थालेको हो।

अनुपम र धनकुटा पार्कको छ। धनकुटा पार्क नकलिनै फोहोर अर्हिलेने उक्त डोभ्रुवा नहरको पट्टीको स्थल बन्नसक्छ भने उदाहरण प्रस्तुत भएको छ- धनकुटा नगरपालिकामा। फोहोर बन्न परेपछि ब्रयोनेट पदार्थ फालिने गरी आर्कषक रूपमा फूलबारी र अन्य हरियाली बगैँचाको निर्माण गरिएपछि धनकुटा नगरपालिकाको नयाँपल्लोमा ल्याइएको धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ३ स्थित सल्लेरो जग्गासिँधुवाको डोभ्रुवा नहर अर्हिलेने पट्टीको स्थलका रूपमा स्थापित हुन थालेको हो।

धनकुटा नगरपालिकाका कार्यकारी अधिकृत लीलाका विनालका अनुपम धनकुटा नगरपालिकाको पुन्य उद्देश्य सल्लेरोमा फोहोर कच उपचार गर्ने पट्टाउने, पुन प्रयोग गर्ने र फोहोर नै कच निकाल्ने लक्ष्यसहित अर्हिलेने नगरपालिकाले सल्लेरोमा ल्याइएको डोभ्रुवा नहर अर्हिलेने पट्टीको अन्वयकेन्द्र बन्दै गएको बताउनुभयो।

कार्यकारी अधिकृत विनालका अनुपम विनाल नगरपालिकाका लागि फोहोर विनियमन पुनर्नीका रूपमा सल्लेरोमा अर्हिलेने फोहोरबाट फोहोर त छँदै छ, यसका अर्हिलेने नयाँपल्लोमा ल्याइएको धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ३ स्थित सल्लेरो जग्गासिँधुवाको डोभ्रुवा नहर अर्हिलेने पट्टीको स्थलका रूपमा स्थापित हुन थालेको हो।

यसैगरी, यता धनकुटा नगरपालिकाको वातावरण अधिकृत उपेन्द्र खनालका अनुसार सुरुमा फोहोर व्यवस्थापन परीक्षणका रूपमा सुरु गरिएको तर अर्हिले भने सबैको गन्तव्य बन्दै गएको र यसका लागि कुनै एक व्यक्तिको प्रयासमात्र नभएर सबै सरोकारवाला निकायको सकरात्मक सहयोग र काम गर्नेको समर्पणले नै यो अवस्था सिर्जना भएको बताउनुभयो। नगरपालिकाले डोभ्रुवा नहरबाट वर्षे फरीले बनाएको सल्लेरोमा ल्याइएको फोहोर डोभ्रुवा नहरको पट्टीको स्थल बन्नसक्छ भने उदाहरण प्रस्तुत भएको छ- धनकुटा नगरपालिकामा। फोहोर बन्न परेपछि ब्रयोनेट पदार्थ फालिने गरी आर्कषक रूपमा फूलबारी र अन्य हरियाली बगैँचाको निर्माण गरिएपछि धनकुटा नगरपालिकाको नयाँपल्लोमा ल्याइएको धनकुटा नगरपालिका वडा नं. ३ स्थित सल्लेरो जग्गासिँधुवाको डोभ्रुवा नहर अर्हिलेने पट्टीको स्थलका रूपमा स्थापित हुन थालेको हो।

फोहोरको दीर्घकालीन समाधान

धनकुटा नगर क्षेत्रबाहेक पूर्वका सबैजसो नगरपालिकाका लागि फोहोरमैला व्यवस्थापन निकै ठूलो टाउको दुखाइको विषय बनेको छ । पूर्वी नेपालको सबैभन्दा पुरानो विराटनगर उपमहानगरपालिकादेखि दमक, बितामोड, सुरुङ्गा, भद्रपुर, इटहरी, धरान आदि अधिकांश फोहोरमैला व्यवस्थापनको चुनौतीसँग जुधिरहेका छन् । जस्तो कि, विराटनगर उपमहानगरपालिकाले ल्यान्डफिल साइटको योजना दुईपटक बनाए पनि उक्त योजना तहिएपछि उसले फोहोर व्यवस्थापनको अर्को कुनै दीर्घकालीन समाधान खोज्न सकेको छैन । २०३५ सालमा नगरपालिका घोषित भएको दमक नगरपालिकासँग पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्ने कुनै ल्यान्डफिल साइट छैन न त त्यसको जोहो गर्ने कुनै योजना बनेको छ । नगर क्षेत्रमा जथाभावी फोहोर फाल्ने क्रम बढेकाले नगरवासी दुर्गन्धमै रहन बाध्य छन् । बितामोड नगरपालिकामा रहेको अदुवा खोला दुर्गन्धित भएपछि यसपालि स्थानीयवासीले उक्त खोलामा छठ पूजासमेत गरेनन् । दमक वा बितामोड मात्रै होइन, पूर्वका सबैजसो नगर क्षेत्रमा फोहोरमैला व्यवस्थापन एउटा ठूलो चुनौती बन्दै जाँदा त्यसको व्यवस्थापनको दायित्व बोकेका जिम्मेवार निकायहरूचाहिँ जनस्वास्थ्यसँग सीधा जोडिएको यो विषयप्रति उतिसारो गम्भीर देखिँदैनन् ।

जनसंख्याको वृद्धि र सहरीकरणसँगै मुलुकमा विभिन्न ठाउँहरू नगरोन्मुख हुँदैछन् । सरकारले नगर क्षेत्रको विस्तार गर्दै लगेको छ । महानगरपालिका, उपमहानगरपालिका र नगरपालिकाहरू घोषणा गर्ने क्रम तीव्र बढेको छ । यतिबेला महानगर, उपमहानगरसहित भन्डै १ सय तीस नगरपालिका छन् । अरु थुप्रै नगरपालिकाहरू प्रस्तावित गरिएका छन् र घोषणाको तयारीमा सरकार लागेको छ । तर सरकारले नगरपालिका घोषणा गर्ने कामलाई तीव्रता दिँदै गर्दा यसको आवश्यक भौतिक पूर्वाधार निर्माणलाई चाहिँ चटककै बिसँको छ । फोहोरमैला व्यवस्थापनको समस्या त एउटा अंश मात्रै हो । नगर क्षेत्रका बाटाघाटा, शौचालय, शिक्षा, स्वास्थ्यको व्यवस्था, यातायात सेवालगायतका जनताका आधारभूत सेवा सुविधाको व्यवस्थापन गर्न सके मात्रै नगरपालिका धप्नुको सार्थकता हुन्छ । तर भएकै नगरपालिकाहरूमा कम्तीमा फोहोरमैला व्यवस्थापनको जोहो नहुँदै सहरहरू थप्दै जानुको अर्थ छैन । अहिले पूर्वका सहरहरू कतिपय नगरपालिकामा रूपान्तरण भएको वर्षौं भइसक्दा पनि फोहोरमैला व्यवस्थापन गर्न नसक्ने टाँठलाग्दो अवस्थाले सरकारलाई गिज्याइरहेको छ ।

फोहोरमैला व्यवस्थापन जनताको स्वास्थ्यसँग प्रत्यक्ष सरोकार राख्ने संवेदनशील विषय हो । यसको समयमा नै व्यवस्थापन नहुँदा विभिन्नखाले रोग र संक्रमणको खतरा रहन्छ । त्यसकारण यसको व्यवस्थापनको जिम्मा सरकार र मातहतका निकायहरूको हो । यसको व्यवस्थापनमा ती निकायहरू संवेदनशील हुनु जरुरी छ । पूर्वका जिल्लाहरूले भोगेको फोहोरमैलाको समस्या राजधानीले समेत बेलाबखत भोग्दै आएको छ । सार्क तयारीमा जुटेको राजधानी अन्य समयभन्दा सफा र सुन्दर हुँदै गरे पनि कुनै बखत फोहोरमैला व्यवस्थापन यहाँको पनि ठूलो चुनौती हो । अहिले पूर्वका जिल्लाहरूमा पनि यो समस्या थप बढ्दै गएको देखिन्छ । सरकारले पूर्वैली जनताको यो समस्यालाई सम्बोधन गर्नु जरुरी छ ।

फोहोरमैलाको व्यवस्थापन गर्न सरकारले तत्काल र दीर्घकालीन उपाय खोज्नु आवश्यक हुन्छ । अहिले फोहोरमैलाको दुर्गन्ध खेप्न बाध्य नगरहरूमा तत्काल सरसफाइको प्रबन्ध गर्दै यो चुनौतीको दीर्घकालीन व्यवस्थापनको उपाय खोजिनु जरुरी छ । दीर्घकालीन ल्यान्डफिल साइट वा फोहोर व्यवस्थापनका उपाय खोजिनु सरकारको मुख्य प्राथमिकता हुनुपर्छ । हामीसँग सहरमा उत्पादन हुने फोहोरमैला सहरमै व्यवस्थापन गर्न सक्ने अवस्था र विकल्पका उपाय छैनन् । सहरका फोहोर व्यवस्थापनका लागि सहर क्षेत्र वरपरका गाउँका भीर पाखा खोज्नुपर्ने बाध्यता छ । सरकारले सहरको फोहोर गाउँतिर लानेभन्दा पनि सधैँको चुनौतीका रूपमा रहेको फोहोरमैला व्यवस्थापनको दीर्घकालीन उपाय खोजी गर्नु आवश्यक छ ।

नागरिक
दैनिक २०७०
चैत्र १७ तथा
अन्नपूर्ण पोष्ट
२०७२ जेठ ३
गते

गड्यौला पालनबाट कम्पोस्ट मल

गड्यौला पालनबाट मल उत्पादन गर्ने सगरीमा रहेको धनकुटाको एक महिला ।
सिर्वा, विद्यालय सङ्घ/सचिवालय

मासिक संवादाता	धनकुटा
धनकुटा नगरपालिकाले गरी मल उत्पादन गर्ने कार्यक्रम सुरु गरेको छ । पाठाबाट विद्यार्थी फोहोरको मात्रा घटाउन नगरका हरेक घरमा गड्यौलापालन अभियान गर्ने नीतिअनुसार यो कार्यक्रम सुरु गरेको हो ।	धनकुटा नगरपालिकाले फोहोर व्यवस्थापनका लागि तीन करोड रूपैयाँको लागतमा चार वर्षेअघि फोहोरको व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गराएको छ । यो फोहोरको प्रविधिको र उपयुक्त व्यवस्थापनमा समर्थता दिने

हो संघभन्दा रहेको छ । त्यसैले वास्तविकता खति नुसीकरणका लागि गृहमन्त्रालय गड्यौलापालन लाईम र सि.भु.क. ११३ गड्यौला विद्यालय सँग भनी कम्पोस्ट मल बनाउन उद्देश्यले गरेको ब्याटफोर्ड छ । गड्यौलापालन गरी सको फोहोरलाई मल बनाउन सके २५ वर्ष अन्तत गरिएको ल्यान्डफिल साइटको अलु धर १० वर्ष बढाउन सकिने बताएक अर्धकृत जनाले बताए ।

भान्साबाट निस्कने फोहोरलाई मल बनाउन लाईम र सहुलीयतामा कम्पोस्ट विन' वितरण गर्ने प्रक्रिया प्रारम्भ गरेको छ । १० प्रतिशत बाटो घाने गड्यौला खेतको केही मुनि बसेर मल बनाउँछ । गड्यौला पालनले राम्रोभासा मुनको प्रयोगलाई घटाउने बताएछो छ । त्यसैले नगरपालिकाको धनकुटा गड्यौला उपदान क्षेत्र केन्द्र धोवन फल फालिएको धनकुटा नगरपालिका कार्यालयले जानकारी दिएको छ ।

फोहोर व्यवस्थापन स्थल बन्दा फूलबारी

उद्योगप्रसाद धिमिरे

फोहोर छिन्ने स्थल बनेको हो । धनकुटा नगरपालिका ३ महसुली बजमा ३० रोपनी क्षेत्रमा पाँच वर्षेअघि नगर क्षेत्रको देवकालीन फोहोर व्यवस्थापनका लागि नगरपालिका र स्थानीय विकास मन्त्रालय जगडा काँचको साझेदारीमा चार करोड रूपैयाँको लागतमा फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गरिएको थियो । फोहोरलाई मल बनाउन नगरपालिकाले जनाएको 'फोहोरलाई फर्काउने मल र कुकुरि मिमा, टिन, तार, फर्तमा, काँच, प्लास्टिक लगायतका सामग्री संकलन गरी विक्री गरिएको छ ।

नगरपालिकामा फोहोर व्यवस्थापनमा प्राविधिक मिडमा श्रेष्ठले बताए ।

धनकुटा नगरपालिकाले बनेको व्यवस्थापन केन्द्रलाई सुगन्धित फूलबारीको रूपमा परिणत गरेछि । यहाँ पुनः आउने सबैको ध्यानकाषण गरेको छ । फोहोरलाई मल बनाउन नगरपालिकाले जनाएको 'फोहोरलाई फर्काउने मल र कुकुरि मिमा, टिन, तार, फर्तमा, काँच, प्लास्टिक लगायतका सामग्री संकलन गरी विक्री गरिएको छ ।

नगरपालिकाको फोहोर व्यवस्थापनमा सहायता पुर्याउन नगरपालिका र स्थानीय विकास मन्त्रालय जगडा काँचको साझेदारीमा चार करोड रूपैयाँको लागतमा फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र स्थापना गरिएको थियो । फोहोरलाई मल बनाउन नगरपालिकाले जनाएको 'फोहोरलाई फर्काउने मल र कुकुरि मिमा, टिन, तार, फर्तमा, काँच, प्लास्टिक लगायतका सामग्री संकलन गरी विक्री गरिएको छ ।

फोहोर तह लगाउन घरैपिच्छे गड्यौला पालन

■ विवाद धिमिरे

धनकुटा- घरबाट निस्कने फोहोर तह लगाउन धनकुटा नगरपालिकाले नगरका हरेक घरमा गड्यौला पालन अभियान गरेको छ । फोहोरको दीर्घकालीन व्यवस्थापन गर्न नगरपालिकाले यस्तो योजना ल्याएको हो ।

यसका लागि गृहिणीहरूलाई गड्यौला पालन तालिम र नि:शुल्क 'थीड गड्यौला' वितरण गरेर कम्पोस्ट मल बनाउन प्रोत्साहन गरिएको छ । ३ करोड रूपैयाँको लागतमा चार वर्षेअघि फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्र स्थापनामा ल्याइएको थियो । कार्यकारी अधिकृत अनिप्रसाद अधिकारीले 'वातावरणमैत्री गड्यौला पालनबाट नगरबाट निस्कने ३७ प्रतिशत गन्ने फोहोरलाई घरैमा व्यवस्थापन गर्न सकिने बताए । उनले भने, 'यसले गर्दा २५ वर्ष अन्तत गरिएको ल्यान्डफिलको आयु अरु १५ वर्ष बढाउन सकिन्छ ।'

भान्साबाट निस्कने फोहोरलाई मल बनाउन तालिम र सहुलीयतामा 'कम्पोस्ट विन' वितरण

गरिएको उनले बताए । १० प्रतिशत प्रणारिक बस्तु र १० प्रतिशत माटो खाने गड्यौलाले खेतीको माटो खुकुलो पाउँछ ।

करिब ६ सेन्टिमिटर लामो गड्यौला सतहको केही मुनि बसेर मल बनाउँछ । गड्यौला पालनको मुख्य उद्देश्य फोहोरको मात्रा कम गर्दै प्राणारिक मल उत्पादन गरी रासायनिक मलको प्रयोग घटाउनु हो । नगरपालिका वातावरण शाखा प्रमुख, उपेन्द्र खनालले गड्यौला उत्पादन श्रोत केन्द्र खोल्न पहल थालिएको बताए ।

उनले भने, 'समुदायकै सहकार्यमा उत्पादन केन्द्र बनाएर विक्रीको वातावरण बनाउँछौं ।' विषय बैक र फोहोरमैला व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोग केन्द्रसंगको सहकार्यमा पहिलो

हार्दिक बधाई !
रु. १ लाख विजेता

कान्तिपुर का
करोडपति
* अब हलोष करीको राम्रो साकार *

संगीता लामिखाने
रसिद नं. १४०८१

चरणमा धनकुटा बजारका एक सय जना गृहिणीलाई गड्यौला पालन तालिम र जनही २ सय ५० ग्राम गड्यौला वितरण गरिएको छ । तरकारीका सोबा, काटुन, कागज लगायत भान्साबाट निस्कने फोहोर खुवाएर गड्यौलाबाटै मनगरे भर्मी कम्पोस्ट बन्न थालेपछि स्थानीयले घरलु नर्सरी, कौसीखेती र करेसावारीमा रासायनिक मलको प्रयोग घटाउने लगेका छन् । कौसीखेती गर्दै आएका गीता श्रेष्ठले भनिनु, 'जतिथेरै गड्यौला, उति थेरै मन हुन्छ ।'

नगरपालिकाको फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्रमा हिले र धनकुटा बजारबाट दैनिक १३ मिटरकटन फोहोर जम्मा हुन्छ । जसमध्ये घरबाट निस्कने गन्ने फोहोरको मात्रा ३७ प्रतिशत छ । यसै, २५ प्रतिशत रबर, १२ प्रतिशत कपडा, १० प्रतिशत प्लास्टिक, ८ प्रतिशत सागज र ४ प्रतिशत पुराना निर्माण सामग्रीका साथै टिन, फलाम र विद्युतीय सामग्रीय फोहोर जम्मा हुन्छ ।

कान्तिपुर दैनिक २८ फागुन २०७१

छतमै फलफूल र तरकारी

■ विनोद घिमिरे

धनकुटा- यहाँको भीमनारायण चोकको एउटा घरको छतभरि फलफूल र तरकारी फलेका छन्। राजधानीको बाक्लो बसोबासमा यो कुरा नौलो नलाग्ला तर यहाँका केही परिश्रमी आफ्नो नौलो ध्याउन्नले उदाहरणीय बनेका छन्।

सुब्बायाम लागेपछि सदरमुकाममा खानेपानीको समस्या रहन्छ। गोपाल श्रेष्ठले भने लुगा-कपडा धोएको र भान्साबाट खेरजाने पानीले नै छतभरि रोपेको रायो, धनियाँ, लसुन, अनार, अम्बा, मुन्तला र रहरलग्दा फलफूलमा सिँचाइ पुर्याएका छन्।

बोरा, प्लास्टिकका डुम, पानी र विभिन्न पेय पदार्थका बोतलमा माटो र मल भरेर गरिएको खेतीले उनको भान्साका धेरै आवश्यकता पूरा गरेको छ। धनकुटा ७ को जिरो प्वाइन्टकी यसोदा शाक्यको घरको छत पनि फलफूल र तरकारीले नै भरिएको छ। उनले मलका लागि गड्यौला पालेकी छन्।

यी दुई त उदाहरणमात्रै हुन्, धनकुटा बजारमा घर भएका प्रायःले पछिल्ला वर्षमा तरकारी खेतीको नयाँ प्रयोग सुरु गरेका छन्। पछिल्लो समय बजारका धेरै घरका छतमै अर्गानिक फलफूल र तरकारी फलेको देख्न पाइनु थालेको छ। गड्यौला देखा धिनले नाक खुम्च्याउनेहरू आफैँ गड्यौलापालनमा लागेका छन्। 'कौसी खेतीले भान्साको आवश्यकता पूरामात्रै गरेको

छैन, फोहर न्यूनीकरणमा पनि सहयोग गरेको छ', शाक्यले भनिन्, 'सड्ने, गल्ने फोहर सबै गड्यौलालाई। मलबाट सानो परिवारलाई सागपात मनगो हुन्छ।' उनले जस्तै भान्सा र घरबाट निस्कने कुहिने फोहरबाटै गड्यौला पालेर कम्पोस्ट मल बनाउन सकिने बुझेपछि गृहणीहरूले कौसीखेतीमा रुचि देखाएका छन्।

भान्साबाट निस्कने फोहरमैला न्यूनीकरण व्यवस्थापनका लागि धनकुटा नगरपालिकाले गड्यौला पालनमा सहयोग गरेको छ। फोहरको दीर्घकालीन व्यवस्थापन अभावमा हुन सक्ने वातावरणीय क्षति कम गराउन गृहणीहरूलाई गड्यौलापालन तालिम र सितैमा 'वीउ गड्यौला' वितरण गरिएको वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनालले बताए। उनका अनुसार तालिमपछि काम गर्नेहरू उत्साहित देखिएको परिणाम नै नगर क्षेत्रका घरको छतका तरकारी र फलफूल हुन्।

विश्व बैंक, फोहरमैला व्यवस्थापन प्राविधिक सहयोग केन्द्रसँगको सहकार्यमा बजारका एक सय जनालाई तालिम र जनही २ सय ५० ग्राम गड्यौला पनि वितरण गरिएको छ। करैसामा रासायनिक मलको प्रयोग घटाएर गड्यौलाबाट उत्पादित भर्मी कम्पोस्ट प्रयोग अनिवार्य गर्न लागिएको उनले बताए। उनले भने, 'गड्यौला पाल्न सजिलो छ, हरेक घरमा अनिवार्य गरे बजारबाट विस्थापन हुने फोहरको ठूलो मात्रा घट्छ।' गड्यौलाबाट बनेको कम्पोस्टमल सागपात र फलफूलका लागि उपयुक्त भएको प्राविधिकहरूले बताएका छन्।

■कान्तिपुर दैनिक २८ माघ २०७१।

नगर सफाइमा विद्यार्थी

■ विनोद घिमिरे

धनकुटा- सदरमुकामको गोकुण्डेश्वर उमावि कक्षा १० मा पढ्ने पवन दाहाल विद्यालय जादा/आउँदा बाटो आसपासमा घर भएकालाई जथाभावी फालिने फोहरमैलाले मानव स्वास्थ्य र वातावरणमा पर्ने नकारात्मक प्रभावबारे बुझाउँछन्।

उनका साथी उज्ज्वल खनाल पनि बाटोमा फोहर फालेको देखेबित्तिकै सचेत गराइहाल्छन्। उज्ज्वल भन्छन्, 'ठूलाले फाले हामी आफैँ गएर उठाइदिन्छौं।' पवन र उज्ज्वलजस्तै विभिन्न विद्यालयमा अध्ययनरत नूनथला बाल क्लबमा आवद्ध २६ बालबालिकाले 'सफा नगर' का लागि अभियान चलाएका छन्।

क्लबमा सबै १६ वर्षभन्दा मुनिका बालबालिका छन्। क्लबमा हरेक १५ दिनमा सार्वजनिक स्थल सफाइको नियम बनाइएको छ। उनीहरूको भेलाले बढी सरसफाइ र सचेतना आवश्यक ठानेको ठाउँको टुंगो गर्छ। बाल क्लबमा आवद्ध सबै कुचो, पन्जा, बोरा, सुइरो र मास्क लिएर निस्कन्छन्। बालबालिकाले संकलन गरेको प्लास्टिक र फोहर नगरपालिकालाई जिम्मा लगाउँछन्।

नगर सफाइमा धनकुटाका विद्यार्थी।

तरिवर : विनोद/कान्तिपुर

नूनथला बाल क्लबका सचिव पवन दाहालले भने, 'हामी आफैँ गरेर वातावरण प्रदूषणबाट हुने दुष्प्रभावबारे समाजलाई बुझाउँछौं।' बालबालिकाले वेपवाह फालिने पेय पदार्थका सिसा, प्लास्टिकका बोतल र प्लास्टिक भोलाले वातावरणमा पार्ने नकारात्मक प्रभाव र तिनको उचित विस्थापनबारे समुदायमा बताउने गरेका छन्।

सुभाब र चेतावनी अटेर गरी फोहर गरिरहनेलाई नगरपालिकासँगको समन्वयमा फोहरमैला व्यवस्थापन ऐनअनुसार कारवाही स्वरूप जरिवाना गराउँछन्। जरिवानावापत उठेको केही प्रतिशत

रकम बाल क्लबलाई नै दिने विषयमा छलफल भइरहेको धनकुटा नगरपालिका वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनालले बताए।

बालबालिकाले थालेको यस्तो अभियानमा 'लाजगाल' स्थानीयले पनि सघाएकै छन्। क्लबका कोषाध्यक्ष सुमित्रा अधिकारीले भनिन्, 'घरअगाडि गएर बढान थालेपछि लाजैले पनि निस्कन्छन्, हाम्रो उद्देश्य पनि सरसफाइका लागि जिम्मेवार गराउनु नै हो।' बालबालिका आफैँ सरसफाइमा निस्कन थालेपछि नगरपालिकाले उनीहरूलाई तालिम र औजार दिने जनाएको छ।

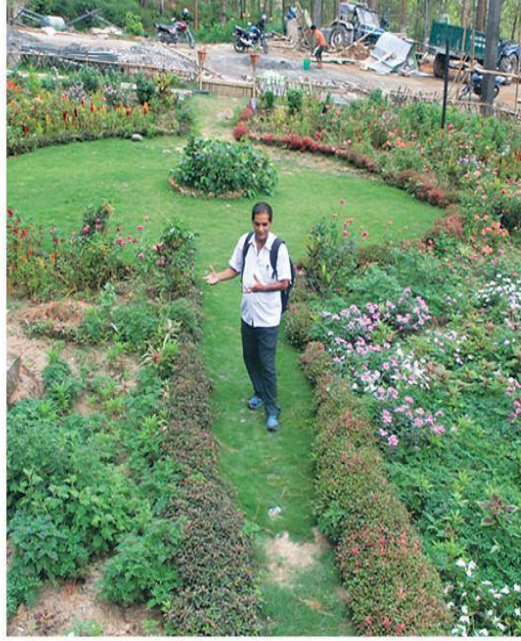
■कान्तिपुर दैनिक २०७१ माघ १ गते।

डम्पिङ साइट बन्यो फूलबारी पार्क

■ विनोद शिभिरे

धनकुटा- डम्पिङ साइटलाई धनकुटा नगरपालिकाले भने फूलबारी पार्क बनाएर नमुनायोग्य काम गरेको छ। दुर्गन्धित फोहोरको डङ्गरमाथि मगमगाउँदा ४३ भन्दा बढी जातका फूल ढकमक्क फुलेका छन्। धनकुटा नगरपालिकाका वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनाल फोहोरको उचित व्यवस्थापनले वातावरणमैत्री स्वच्छ सहरको योजनालाई मूर्तरूप दिन सकिने बताउँछन्। 'फोहोरमाथि नै बेसीचमेसी फुलाएर आकर्षण दिने लक्ष्यमा छौं।' खनाल भन्छन्, 'खेर जाने कुनै चीज छैन, सबै फोहोरबाट मोहर मात्रै होइन, स्वच्छता र सुन्दरता पनि सम्भव छ।' धनकुटा नगरपालिकाले बडानम्बर ३ को सल्लेरीमा सञ्चालनमा ल्याएको फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र वरिपरि बाढी र भूक्षयले पारेका ठूलूला खाल्डा पुरेर चिटिकक परेको पुष्प वाटिका तयार पारेको हो।

धनकुटा बजार र हिलेबाट दैनिक संकलन हुने फोहोरमा मिसिएर आउने फलाम, काँच, कपडा, टुटेफटेका विद्युतीय सामग्री, प्लास्टिक बोतलका साथै कार्टुन छानेर विक्री गरी बाँकी रहेको फोहोरले 'व्याल्ड फिल' आसपासका खाल्डा पुँदै आएको छ। नगरवासीसँगको साकेदारीमा घरबाट निस्कने कुहिनै र नकुहिनै फोहोर छुट्याउन नीलो र रातो वाल्टी वितरण गरिएको छ। 'मिथेन' ग्यास उत्सर्जनरहित दाबी गरिएको केन्द्रमा सदरमुकाम धनकुटा बजार र हिलेबाट दैनिक १३ मेट्रिकटन फोहोर जम्मा हुन्छ। नगरपालिकाले मृत जीवजन्तु, मानव शौचालय तथा घरबाट निस्कने गल्ने फोहोरलाई एरोबिक कम्पोस्टिङ गरी मलका

धनकुटा नगरपालिकाको सल्लेरीमा रहेको फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्रमा फोहोरको डङ्गरमाथि बनाइएको पुष्प वाटिका।
तास्वीर: विनोद शिभिरे/कान्तिपुर

लागि प्रयोग गर्दै आएको छ, भने अस्पतालबाट निस्कने, कागज, काँच, प्लास्टिक र धातुजन्य फोहोर छुट्याएर विक्री गर्दै आएको छ। केन्द्रमा ३७ प्रतिशत गल्ने फोहोर संकलन हुन्छ। यस्तै २५ प्रतिशत रबर, १२ प्रतिशत

कपडा, १० प्रतिशत प्लास्टिक, ८ प्रतिशत कागज, ४ प्रतिशत पुराना निर्माण सामग्रीका साथै टिन, फलाम र विद्युतीय सामग्रीजन्य फोहोर जम्मा हुन्छ। नगरपालिकाले उक्त फोहोर छानेर स्थानीय व्यपारीमाफत विक्री

गर्छ। वातावरण शाखा प्रमुख खनालले आउदो ३० वर्षसम्म फोहोर व्यवस्थापनमा समस्या नहुने बताए। उनले भने, 'यही विशेषताले गर्दा वातावरणीय प्रभाव मूल्यांकनमा काठमाडौं, पोखरा, दाङ, पाल्पालगायत मुलुकका अन्य दस स्थानका फोहोर व्यवस्थापन केन्द्रको दाजोमा धनकुटा उत्कृष्ट ठहरिएको छ।' फूलबारी पार्क बनेपछि उक्त स्थान फोहोरमैला व्यवस्थापनका लागि सिकाइको थलो बनेको छ।

फोहोरमैला व्यवस्थापनको यो तारिका साटासट गर्न टाढाबाट आउनेहरूसमेत यहाँको अभ्यास देखेर दंग पर्ने गरेका छन्। वातावरणमैत्री शासनमा शोधपत्र तयार गरिरहेकी लहानकी जानकी चौधरीले 'धेरै नभई फरक' गरिएको अनुभव सुनाइन्। भन्छिन्, 'फोहोर व्यवस्थापनको समस्या भएका धेरै स्थानमा यो विधि उपयुक्त छ।' यसले वातावरणमैत्री शासनमा टेवा पुग्ने उनले बताइन्।

'सुन्दरता मात्रै होइन, फोहोरबाट निस्कने प्रदूषित ग्यासले प्रभावित क्षेत्रका मानिस र जीवजन्तुको स्वास्थ्यमा असर नपरोस् भन्नेमा सचेत छौं।' कार्यकारी अधिकृत तीर्थप्रसाद धितालले भने, 'यसका लागि व्यवस्थित योजनासहितका कार्यक्रम बनाएर नगरवासीसँग हातेमालो गर्छौं।' सफा सहर अभियानलाई सार्थक बनाउन प्लास्टिक भोला प्रयोगमा प्रतिबन्ध लगाएको धनकुटा नगरपालिकाले घरभित्रको फोहोर न्यूनीकरणका लागि घरैपछि गड्योला पालन, बायोग्यास निर्माण र मानव मलमूत्र संकलन गरी कम्पोस्ट मल बनाउने कामलाई प्रोत्साहन गरेको छ।

२०७२ आषाढ २२ गते कान्तिपुर दैनिक।

सफाइ सारथि

के फोहर बेचेर पनि जीविका चलाउन सकिएला ? लगाय र इमानदारी भए जुनसुकै काममा कमाइ, सामाजिक प्रतिष्ठा र पहिचान सम्भव छ भन्ने पुष्टि गरेका छन्, धनकुटाका कौशल थापा, ४१, ले । उनले फोहर बेचेरै बर्सेनि २० लाख रुपियाँभन्दा बढी कमाउन थालेका छन् ।

मोरङ, टुकीसिनवारीका स्वामी बासिन्दा थापा १३ वर्षअघि रोजगारीको खोजीमा पहाडतिर भौतारिए । समाजले भन्ने गरेको 'ठुलो र राम्रो' कामको महत्वाकांक्षा उनले राखेनन् । र रोजे, खोला-खोल्सी, सडकका नाली, घर-पसलका रङ्ख्यानमा थुपिएको फोहरको डङ्गुर ।

फोहर उठाउने कामबाट उनको जीविका मात्रै चलेको छैन, धनकुटा नगरपालिकाले चलाएको 'सफा नगर' अभियानमा सहयोग पनि मिलेको छ । तीन वर्षयता उनलाई धनकुटा नगरपालिकाले सञ्चालनमा ल्याएको फोहरमैला व्यवस्थापन केन्द्रमा दैनिक थुपिने करिब १३ मेट्रिक टन फोहरमा मिसिएर आउने फलाम, काँच, कपडा, टुटेफुटेका विद्युतीय सामग्री, प्लास्टिकका बोटल, पुराना जुता-चप्पल, कागजलगायतका सामग्री छुट्ट्याएर बिक्री गर्ने जिम्मा पनि उनैलाई छ ।

यसैबाट उनको ११ जनाको संयुक्त परिवार चलेको छ । चल्ती र बढ्ती मल्याँकन भएको सदरमुकामको मध्यभागमा आफ्नै घडैरी र त्यसमा एउटा घर ठडिएको छ । छोराछोरीलाई राम्रो स्कूलमा पढाएका छन् । सबैले छिछोरे र दुरदूर गर्ने फोहरमा हात गाड्ने उनी

अब एक्ला छैनन् । यसै काममा १० जनालाई रोजगारी दिएका छन् । तिनीहरूले पारिश्रमिक स्वरूप जनही मासिक १० हजार ५ सय रुपियाँ पाउँछन् ।

उनीहरू हरेक दिन हिले र सदरमुकाम धनकुटा घेजारबाट केन्द्रमा ल्याइने १३ मेट्रिक टन फोहर छानेर छुट्ट्याउँछन् । विसर्जन भएको फोहर छानेर बेचेवापत धनकुटा नगरपालिकालाई थापाले वार्षिक २० हजार रुपियाँ बुझाउँदै आएका छन् । उनको बुझाइमा उत्पादक नै व्यवस्थापनको पहिलो जिम्मेवार हो भन्ने कुरा बुझाउन सके फोहर समस्या होइन ।

धनकुटा नगरपालिका जलावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनाल व्यवस्थापन केन्द्रमा जम्मा हुने ७० प्रतिशत फोहर कौशलले बेच्ने गरेको बताउँछन् । उनका अनुसार नकडिने फोहरको अधिकांश मात्रा घट्टेने भएकाले केन्द्रको आय १५ देखि २० बर्ष लम्बिने अवस्था छ । यहाँ ३७ प्रतिशत गत्ने फोहर संकलन हुन्छ । यस्तै २५ प्रतिशत रबर, १२ प्रतिशत कपडा, १० प्रतिशत प्लास्टिक, आठ प्रतिशत कागज, चार प्रतिशत पुराना निर्माण सामग्रीका साथै फलाम तथा विद्युतीय सामग्री, काँच, तामा र पित्तलजस्तै फोहर जम्मा हुन्छ ।

यी सबै फोहर थापाले धरान, विराटनगर, इटहरी, इनरुवा र भारतीय सहर जोगवनीसम्म पुऱ्याउँछन् । हरेक फोहर प्रतिकिलो तीनदेखि सात सय रुपियाँमा बिक्री हुन्छ । मूत्र जीवजन्तु, मानव शौचालय र भान्साबाट निस्कने कुहिनै फोहरबाट नगरपालिकाले कम्पोस्ट मल बनाउँछ । बाँकी रहेको फोहरले केन्द्रबिपरि बहरे र भुञ्जले पारेका टुलटुला खाल्डा पुर्ने गरिएको छ । फोहर पुर्ने रमाइलो फलबारी पाके बनाइएको छ । फोहर व्यवस्थापनको यस्तो विधि जान्न र हेर्न विभिन्न ठाउँबाट मान्छेहरू आइरहन्छन् ।

पहिले उनलाई देखेर घिनाउनेहरू अहिले आफू फोहरी भएको ठानेर समाउँछन् । सुनाउँछन्, "पहिला-पहिला बोरा बोकेर आँगन छिर्दा फोहरबाला आयो भन्नेहरू अहिले फोहर राग्ने आफूहरू नै भएको महसूस गर्छन् । फोहर राग्नेभन्दा सफा गर्ने कामलाई राम्रो पनि ठान्छन् ।" थापाको मुखमै फुन्डिएको छ, मिसाए फोहर, छुट्टयाए मोहर ।

■ विनोद विगिरे/धनकुटा

फोहोर बेचेर मोहर

सिद्धराज राई

धनकुटा, पुस २३

फोहोर बेचेर मोहर कमाउन सकिने उदाहरण बनेका छन् कौशल थापा। मोरङ टाँकिसिनुवारीका स्थायी बासिन्दा थापा १३ वर्षअघि रोजगारीको खोजीमा पहाड उक्लएका थिए। उनले त्यतिवेला 'टूलो' र 'राम्रो' कामको महत्वाकांक्षा राखेनन्। र, रोजे खोला-खोल्सी, सडकका नाली, घर-पसलका रछ्यानमा थुप्रिएका फोहोरमैला।

त्यही फोहोर बेचेको पैसाले ११ जनाको संयुक्त परिवार चलेको छ उनको। सदरमुकामको मध्यभागमा चल्ती र बढी मूल्यांकन भएको आफ्नै घडेरी र त्यसमा एउटा घर छ। छोरा-छोरी राम्रै स्कुल पढाएका छन्।

'कामलाई हेलौं गर्नु हुन। पहिला-पहिला बोरा बोकेर आँगन छिर्दा फोहोरवाला आयो भन्थे। अहिले आफूलाई अरूले फोहोर सफा गर्ने मान्छे भन्छन्,' उनले भने। डेढ दशकदेखि उनी त्यही फोहोर उठाएर बेच्दै बसेरिन २० लाख रूपैयाँभन्दा बढी कारोबार गरिरहेका छन्।

थापाको फोहोर सफा गर्ने कामले धनकुटा नगरपालिकाले चलाएको 'सफा नगर' अभियानमा सहयोग छ। ३ वर्षयता उनलाई धनकुटा नगरपालिकाले सञ्चालनमा ल्याएको फोहोरमैला व्यवस्थापन केन्द्रमा काम मिलेको छ। नगरका अन्य स्थानमा 'कन्ट्याक्ट'मा फोहोर उठाउने गर्छन्। व्यवस्थापन केन्द्रमा दिनहुँ थुप्रिने करिब १३ मेट्रिक टन फोहोरमा मिसिएर आउने फलाम,

फोहोर व्यवस्थापन केन्द्रमा कौशल थापा।

तस्विर : नागरिक

काँच, कपडा, टुटेफुटेका विद्युतीय सामग्री, प्लास्टिक बोतल, पुराना जुता-चप्पल, कागजलगायत छुट्याएर बिक्री गर्ने जिम्मा थापाको छ।

यही काममा उनले १० जनालाई रोजगारी दिएका छन्। केन्द्रमा संकलन भएको फोहोरबाट पुनः प्रयोग हुने सामग्री छुट्याउने काम गरेबापत उनीहरूले जनही मासिक १० हजार ५ सय रूपैयाँ तलब पाउँछन्। धनकुटा नगरपालिकाले थापा बसेरिन २० हजार रूपैयाँ बुझाउँछन्।

केन्द्रमा जम्मा हुने ७० प्रतिशत फोहोर बिक्री हुन्छ। नकुहिने अधिकांश फोहोर घट्टे भएकाले केन्द्रको आयु १५ देखि २० वर्ष लम्बिने धनकुटा नगरपालिकाका वातावरण शाखा प्रमुख उपेन्द्र खनालले बताए। ३७ प्रतिशत गल्ने फोहोर संकलन हुन्छ। २५ प्रतिशत रबर, १२ प्रतिशत कपडा, १० प्रतिशत प्लास्टिक, ८ प्रतिशत कागज, ४ प्रतिशत पुराना निर्माण सामग्री, फलाम, विद्युतीय

सामग्री, काँच, तामा र पित्तल संकलन हुने गरेको प्रमुख खनालले बताए।

सबै फोहोर थापाले धरान, विराटनगर, इटहरी, इनरुवा र भारतीय सहर जोगबनीसम्म पुर्‍याउँछन्। हरेक फोहोर प्रतिकिलो ३ देखि ७ सय रूपैयाँमा बिक्री हुने गरेको थापाले बताए। मृत जीवजन्तु, मानव शौचालय र भान्साबाट निस्कने कुहिने फोहोरबाट नगरपालिकाले कम्पोस्ट मल बनाइरहेको छ। बाँकी फोहोरले केन्द्र वरपर खहरे र भू-क्षयले परेका खाल्डा पुर्ने गरिएको छ। फोहोरले पुर्ने 'रमाइलो फूलबारी पार्क' बनाइएको छ। फोहोर व्यवस्थापन केन्द्र अहिले पर्यटकीय क्षेत्रका रूपमा विकास भइरहेको कार्यकारी अधिकृत तीर्थप्रसाद धितालले बताए। नगरपालिकाको फोहोर व्यवस्थापन विधि मानव स्वास्थ्य र वातावरणको हितमा भएकाले अन्य नगरपालिकाले पनि सिक्नु आवश्यक रहेको उनको भनाइ छ।